

Bálint Tiborra emlékeztek barátai

A tavaly januárban elhunyt író dolgozószobája és háza január 25.-én újra megnyílt a barátok, tisztelők, ismerősök előtt. Mintegy harminc kolozsvári közéleti személyiség, tanár, művész, újságíró látogatott el délután a fogadásra. Gyertyafénynél, könyvek, oklevelek, személyes tárgyak szolgáltatta díszletek között Albert Júlia, Köllő Katalin és Sebesi Karen Attila olvastak fel Bálint Tibor írásaiból, majd a házigazdák, Bálint-Kovács Júlia és Janka Vencel kínálták étellel-itallal a vendégeket. Az „Armenia - Örménymagyarok Baráti Társaságnak székházaként is működő lakás egykori házigazdájára emlékezett és emlékeztetett. Márai- és József Attila-díjak oklevelei, Magyar Írószövetség-tagkönyv és kopott írógép, napló, fényképek, az általa írott és olvasott, régi és új kiadású könyvek mellett a hétköznapi élet kellékei is helyet kaptak e családi „életmű-kiállításon„: kedvenc poharak, italok, ételhordó, amellyel az írószövetségi ingyen ebédet hordták a nyugdíjas író-szerkesztőnek. „Én voltam a császár" - a meghívó mottója (egyébként novellacím) mindennél jobban kifejezi a jellegzetes kettősséget, amellyel helyzetekhez és emberekhez viszonyult: öntudat és önirónia, minden részletre kiterjedő figyelem és a saját világ mesévé varázsoló pátosza együtt.

Kolozsvári íróként vallotta, hogy „szülőt nem választhat magának az ember”, és a Szent Mihály-templom harangját egyszer minden ittlakónak meg kellene kondítania, „a Szamos vizét, a Fellegvárt és a város ódon utcáit" pedig mint az élet végtelen lehetőségeit használja fel mindenki.

A résztvevők és a szerző özvegye fölvetették az „Erdélyi Magyar írók Bálint Tibor Emlékháza”-nak, illetve egy emlékszobának a tervét is.

(Bakk-Dávid Tímea)

Kisebbségek

Szeretném, ha a Magyar Köztársaságban, magyar állampolgárként örmény származásának vállalhatnám magam, miközben magyar anyanyelvű vagyok; miért nem érhető ez a kettősség? A kisebbségi önkormányzatok (és választások) körüli zűrök kicsiben leképezik azt, ami az országban nagyban folyik.

Sajnos, a közélet részben arról szól, hogy „ha engem választasz, hazafi vagy, ha őt választod, nem vagy hazafi". (Mindegy, milyen jelzót használunk, a lényeg a kizárólagosság. A fekete-fehér. Az elosztás, amely szerint csak két véglet létezik.)

Ezt ismétlik, másolják a kisebbségi ügyek is: ki román és ki nem az, ki örmény és ki nem az, ki cigány és ki nem az... sorolhatnám. (Nem azért ismétlik és másolják az országos képletet, mert annyira buták, hanem azért, mert képtelenek az össznemzeti leegyszerűsítésből kirázódni.)

Lehet-e igaza valamiben annak, aki sok másban nem ért egyet velem? Valamiben egyetérthetnek-e azzal, akit eleve és alapvetően saját ellenségemmé kiáltottam ki?

Kedves olvasó, ne higgye, hogy mindez szavakkal való játék. Úgy „első nekifutásra" is látható, hogy igen-igen lényeges emberi fogalmat, a többes identitás fogalmát hagyjuk ebek harmincadjára jutni.

Feloldhatatlan a helyzet, jelenleg legalábbis annak látszik. A megválasztott kisebbségi önkormányzatok közpénzből gazdálkodnak, ebből következően minden magyar választópolgár joga szavazni. (Eredmény: jászladányi ügy, amely a cigánysággal szembeni minimális tisztességet csúfolja meg, formálisan, törvényileg teljesen jogosan...)

Ugyanis a választási és kisebbségi törvények következtében nem a kisebbségek mondják meg, hogy ki lehet hiteles képviselőjük, hanem az általános magyar választópolgár, akinek -

népiesen szólva - dunsztja sincs az egészről.

Másrészt: mindenkinek emberi és alkotmányos joga, hogy olyan kisebbséghez tartozónak vallja magát, amilyen neki tetszik.

A kiúttalan, zűrös alapon folyó csatározások egyik, legnépszerűbb (írhatnám: leginkább demagóg) alapeleme a vészjósló hangon emlegetett nyelvkérdés. Aki tud „ilyenül”, az „ilyen”. S aki nem tud „olyanul”, az nem lehet tagja az „olyan” kisebbségnek.

Lássuk kissé másként ezt az elvakart, gennyedő problémát s ehhez tegyük félre - legalábbis ideiglenesen - néhány dolgot.

Tegyük most félre az olyan, logikusan adódó kérdést, hogy például román anya és magyar apa Magyarországon élő gyermekének, aki nem tanult meg románul (és apja révén még a neve sem román hangzású!), van-e joga román nemzetiségűnek, származásának, a magyarországi románság körébe tartozónak vallania magát?

Lehet-e ez „identitás” kérdése? Magam irodalmi szinten beszélek lengyelül, mégsem vagyok lengyel, sem lengyel származású, ellentétben egykori kollégámmal, akinek 1939-es lengyel menekült katonatiszt az apja, magyar az anyja és ő maga remekül beszél... angolul! (Lengyelül egy szót sem.)

Tegyük félre egy másik, lehetséges kérdést is: vajon a háromszáz éve magyar földön élő, Arméniából hét évszázada (!) elszármazott örmény, akinek már a nagyapja is legfeljebb csak a Miatyánkot tudta egy 13-ik századi, úgynevezett „nyugati örmény” nyelvjárásban, bár széleskörű rokonsága mindig örmény származásának vallotta magát és évszázadokon át őrzött szokásokat, hagyományokat, konyhát, emlékeket vagyis az örménység tudatát - vajon vallhatja-e magát az örmény kisebbséghez tartozónak?

Tegyük félre a formális érvet, miszerint a ma, Magyarországon élő, örményül tudó örmény a 93-as Kisebbségi Törvény szerint azért lehet nemzetiség, mert „jogelődei” az örményül már nem tudó, de az örmény származást mindig hangsúlyozó és ápoló, évszázadok óta itt élő, úgynevezett „magyarörmények”. (Tegyük félre, mert valamiféle „ösiség” jogán én az égvilágon semmiből nem akarom kitérni őket... sőt! Csak arra kérem, hogy engem se túrjanak ki örmény származástudatomból!)

És tegyük félre azt a keserű megjegyzést, hogy ugyanez a magyar közvélemény, amely vakon belesétál a szembekötősdibe, miszerint „aki tud ilyenül, az ilyen”... ugyanez a magyar közvélemény gondolkodás nélkül „lezsidozza” s kinevezi „nem magyar”-nak azt a zsidó származású magyart, akinek anyanyelve magyar, héberül vagy jiddisül pedig csak annyit tud, mint bármelyikünk. (Vagyis alig néhány, a kultúrtörténetbe beivódott kifejezést.)

Ez a „nyelvháború” az egyik eszköz arra, hogy ne figyeljünk a lényegre. Hiszen mindennapjainkban van más, mélyebb, tragikusabb kérdés: számos kisebbségi önkormányzat rossz, néha egyenest felelőtlen gazdálkodása.

Ez viszont olyan téma, amelynek már csak a közpénzek ellenőrizhetősége miatt is számításra kellene a szélesebb közérdeklődésre.

És az ágas-bogas kisebbségi kérdés egyik megközelítése lehetne, mielőtt önkínzó alkotmányjogi-nyelvi és egyéb (többnyire parttalan) vitákba süllyednénk. Az előbbieknél és ennek a kérdésnek egyetlen, igen fontos köze van egymáshoz, lényegi kapcsolódása: a vállalt nemzeti kisebbség iránti felelősség.

Abból indulok ki, hogy ha felvállalom az adott kisebbséghez való tartozást, sőt, felvállalom ennek képviselését (akárcsak helyi, kerületi szinten), akkor ennek a kisebbségnek kultúráját, identitásának őrzését akarom szolgálni, jó hírét akarom növelni (vagy kialakítani, ha éppen nincs). Ha ezt nem teszem, sőt, ha ellene teszek, akkor hiába minden „tösgyökér”, minden nyelvtudás és egyéb, igaz, vagy hangzatos érvek.

Tudok olyan budapesti, kerületi kisebbségi önkormányzatról (kerületet, nemzetiséget nem vagyok hajlandó megnevezni), amely az elmúlt négy éves időszak alatt a neki juttatott közpénzt egyszerűen „eltapsolta”. Tudok olyan testületről (ez például éppen az egyik, olyan

kisebbséghez tartozik, ahol legalapvetőbbnek a nyelvtudás kérdését tartják és szó szerint „verik az asztalt” nyelvügyben), amely a szűkös közpénzi támogatást egyszerűen képviselői honoráriumra fordította; miután pedig működésre nem maradt semmi, nem is csináltak semmit. Vagy: egy budapesti kerületi kisebbségi önkormányzatban az egyik „nyelvkövetelő” jelölő szervezet, amely az „etnobizniszt” szavakban folyvást ostorozza, jelöltet juttatott a testületbe. Az új képviselőként megválasztott alakot (aki melleleg vak hangot sem tud az adott nyelven), az önkormányzati testület alakuló ülésén egyetlen kérdés foglalkoztatta: „Ugye, azért olyan havi 40 ezret megkapunk?” (Hálistennek, villámgyorsan kiábrándították.) Ugy gondolom, hogy a „nyelvkövetelő” hazugság mindenik esetben tetten érhető. Ugyanis: mégha az említett példák szereplői akár tökéletesen tudják is kisebbségük nyelvét, mégsem kisebbségük becsületét szolgálják... de nem az én dolgom mások ajtaja előtt söprögetni.

Magyarán: gondosan monitorozni kellene a kisebbségi önkormányzatok tevékenységét. Nyilvánosan, hiszen az adott képviselőket a nemzeti hovatartozástól függetlenül a magyar adófizető választópolgárok választották meg. Nem elég, hogy tudomásul vesszük, miszerint X kisebbségi önkormányzat 120 ezer forintért hangversenyt szervezett. Tudnunk kellene azt is, hogy ebből mennyi jutott a résztvevő zenészeknek (méltányos!) fellépti díjra és mennyi pezsgőre. Tudnunk kellene azt is, hogy a hangversenyen három fős volt a közönség, vagy 83 fős. (Egyáltalán nem piszlicsáré kérdés.)

Még tágabb értelemben és még nyíltabban: vannak rosszul működő testületek és vannak jól működőek. (Például: jónéhány testület képviselői legfeljebb útiköltség-térítést szavaztak meg önmaguknak - nem repülőjegyet távoli országokba - hanem egy havi BKV bérlet erejéig; honoráriumról szó sincs. Vagy: több kerületből összefognak egy adott kisebbség önkormányzatai, hogy közösen szervezzenek a nemzetiségük számára fontos ünnepséget, klubestet, hangversenyt, kiállítást, így a kevéske, szűkös anyagiak egyesítve méltóbb szervezést tesznek lehetővé, és nagyobb közönséghez szólnak; más esetekben egy kerületen belül több kisebbség képviselőtestülete fog össze egy, közös célért.)

Tehát különbséget kellene tenni... Nem kellene „általánosságban” sem vádolni, sem védekezni. „Általában” kijelenti például valaki, hogy egy önkormányzat tagjai közpénzből söröznek. A közvélemény ebből „megtudja”, hogy minden kisebbségi képviselő sörre fordítja az állami, vagy helyi támogatást. Vagy: valaki kijelenti, hogy „tömegesen jelöltették magukat a választásokra a kisebbséghez nem tartozók”. Azt senki nem nézte meg, hogy éppen a vészharangot kongató korifeus jelölő szervezete járt élen a disznóságban, amikor a maga részéről fűt-fát képviselőnek jelölt.

Persze, keserűen azt mondhatjuk, hogy fejtől bűzlik a hal. A mindenkori magyar kormánynak, állami szerveknek (ne feledjük: akár jobb-, akár baloldali irányítással!) igazán egy az igyekezetük: ha már a törvény szerint létezik tizenhárom kisebbség, akkor kell mindeniknek az „élére” egy ember (mintha pártkatonaság élén állna, csak éppen itt kisebbségi identitású civil emberek csoportjai jelentik a pártokat), mert akkor a kormány, az állami szervek ezzel a tizenhárommal konzultálnak, rájuk hallgatnak, őket kérdezik, vagy győzik meg.

És ha egy kisebbség többsége zajongani kezd, mert elégedetlen ezzel a bizonyos „élen álló”-val, akkor a zaj okáról az állami szervek megkérdezik... az „élen álló”-t. Az viszont mindent meg fog tenni, hogy leváltsa saját kisebbségét.

És mindezen belül a kettős, vagy többes identitás alapvető emberi, alkotmányos jogáról már szó sem esik. Pedig ezt - helyesen - oly fontosnak tartjuk például határontúli magyar testvéreink esetében.

Mi pedig - különféle kisebbségekhez tartozó személyek, testületek és civil szervezetek - rákényszerülünk, hogy a hazugságözönben védekezzünk, vádaskodjunk, elhatárolódjunk. A sajtó - és általa a széles magyar közvélemény - csak két dolgot tud. Az egyik, ha botrány tör ki valahol, valamiért. A másik pedig, hogy a Főkisebbségi (az a bizonyos „élen álló”) néha

megjelenik valamelyik tévécsatornán és kijelenti, hogy: aki nem tud „ilyenül”, az nem „ilyen”.

Nagyon nem jó így.

Amikor két-három évtizede baráti vagy munkatársi körben elmondtam, hogy erdélyi örmény származású vagyok, büszke arra, ahogyan örmény hagyományainkat is őrizzük, mindenki tudomásul vette. Kedves személyi kuriózum volt, hogy másoknál többet tudok az 1915-ös genocídiumról, vagy, hogy felmenőim között ilyen családnevek szerepelnek: Zakariás, Dajbukát, Persián. Ha ugyanezt ma mondom, szinte ugyanazok az ismerősök nekem szegezik a kérdést: tudsz örményül?

Nem tudok. Az „anyanyelvem” egy hétszáz évvel ezelőtti nyugati örmény, amelyet nemzedékekkel ezelőtt elfelejtettek őseim, semmi okom hát nekivágni a mai keleti örmény megtanulásának.

Egyszerűen szeretném továbbra is legitim, alkotmányos módon, emberi jogaim birtokában erdélyi örmény származású magyarnak tudni magam, hagyományt őrizni és nem félni attól, hogy holnapután esetleg megtagadják tőlem a származásomat.

Dávid Csaba

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagja
a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat képviselője

Erdélyi Örmény közmondás

Jobb a szemet elveszíteni, mint a becsületet.

Ál ágheg e gorszenelu ézacskhé, khán ezhárgivoruthiuné.

A maroshévi Urmánczy család története

(utánnnyomás)

Előkelő helyet foglal el Maroshévíz történelmében az Urmánczy család, hisz tagjai fontos szerepet játszottak a település fejlődésében, társadalmi és egyházi vonatkozásban egyaránt.

Az Urmánczy család Jósikafalváról ered, 1840-ben telepedtek meg az akkori Gyergyó-Topliczán, miután rövid ideig Gyergyószentmiklóson laktak. Kereskedelemmel foglalkozott az örmény eredetű család; Urmánczy János és felesége, Jákobi Margit, valamint Urmánczy Jeromos és felesége, Novák Mária a város központjában vásárolt házat, majd több erdős területet. 1897-re Urmánczy Jánosnak már 1294 hold birtoka volt, ebből 714 hold erdő. Testvére, István 960 hold birtokkal rendelkezett, ebből 791 hold erdős terület volt. Ezenkívül a család többi tagja - Jeromos, András és Endre - is birtokot szerzett, így az Urmánczy birtok elérte az 5700 holdat. 1890 körül a családnak már 18 háza volt a főter környékén, ezek közül a legrégebbi a piaci úton lévő ingatlan, amelyet a szárhegyi Lázár család építtetett, s amelyet 1862-ben vásároltak meg az Urmánczyak. Szintén a szárhegyi Lázároktól vásárolták meg 1870-ben a központban lévő termálvizű fürdőt.

Az Urmánczyak 1872-ben építették fel a központ szívében a település legszebb és legnagyobb házát. A húszszobás palota 1916-ban, az első román betöréskor a tűz martaléka lett, 1928-ig romos maradt. Ekkor Urmánczy Jeromos és János irányításával újraépítették és kitoldották, termeinek száma százra emelkedett. Sajnos, 1978-ban lebontották, ma a központi park egy része, valamint a főteret átszelő sugárút található a helyén.

Szintén 1872-ben épült fel Spitz Albert morva származású építész tervei szerint az Urmánczy család kriptája a római katolikus templommal átellenben. Ezt is lebontották - a volt rendszer szégyenére - 1960 június 26-án, és helyébe építették fel a mai 8. sz. Általános Iskolát. A kriptát kovácsoltvas kerítése maradt meg csupán...

Id. Urmánczy János bérelte 1870 és 1900 között a Gyergyószentmiklós melletti Jánossy-